

Інноваційні технології розвитку ресурсів особистості : [зб. наук. праць / ред. кол. І.В. Шапошникова, Н.І. Тавровецька та ін.]. Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2017. С. 24-27

В.Ф. Казібекова

Херсонський державний університет, м. Херсон

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Соціально-психологічний і філософський аналіз змісту і динаміки глобальних процесів, що характеризують життя суспільства в період з кінця минулого століття по теперішній час, фіксує чергу глибинних, сутнісних змін, означуваних поняттям «трансформація». Сьогодні усі сфери соціального, економічного, політичного і культурного буття зазнають різноманітних, різнобічних, полімодальних впливів, які в сукупності і визначають зміст трансформації. В ході трансформації можна побачити і геополітичні переміщення (зниження гостроти протистояння по осі Захід-Схід і, навпаки, загострення по осі Північ-Південь), і інтенсифікацію процесів економічної глобалізації і міжнародних економічних відносин, які стають усе більш пріоритетними, відштовхуючи на другий план стосунки політичні, і збільшення розриву між полюсами бідності і багатства на усіх рівнях життя, від індивідуального і соціально-групового до міжрегіонального і міждержавного.

Багато з цих змістових характеристик сучасної трансформації, причому у своїх найсуперечливіших формах, виявляються в Україні. І, передусім, такі, як крах тоталітаризму, актуалізація завдання інтеграції в міжнародні політичні і фінансові, економічні і військові структури, інститути, альянси, і в той же час проблематичність утримати в недоторканості національні інтереси. В порівнянні з недалеким минулим сьогодні помітно зросла потреба в індивідуальних, свідомо детермінованих діях людини, в творчих особистостях [2]. Але замість цього відбувається зростання імпульсивності у сфері соціальної діяльності і, зокрема, таких негативних властивостей, як інституціональна незумовленість, моральна «необтяженість», маргіналізація [3].

Суспільні перетворення в Україні зумовлені специфікою її соціокультурного простору і відбуваються в умовах залучення нашої країни в систему глобальних політичних, економічних і культурних світових комунікацій [4].

Ключові характеристики світового цивілізаційного розвитку сьогодні виступають базовими умовами становлення пострадянського українського соціуму. Аксіологічна і ідентифікаційна кризи глобального світу посилюють і духовну кризу українського суспільства. Ці перетворення знаходять інтегральне вираження і в людині, екзистенція якої виявилась надзвичайно уразливою в ситуації кардинальної зміни атрибутів її буття. Сучасні версії антропології від еволюційної до екзистенціальної заявляють про зникнення «класичної людини» і виникнення нового виду (С.О. Храпов). Людина з суб'єкта історії перетворюється на об'єкт, жертву цивілізаційної динаміки, що

виражається в глибокій екзистенціальній кризі, зміні центруючих зв'язків її з самою собою, з іншими людьми, зі світом загалом, призводить до дисфункції у взаємодії індивідуальної і суспільної свідомості. Таким чином, можна говорити про кризу усієї системи соціокультурного розвитку [4].

Принципове питання під час вибору соціальної, економічної, політичної стратегії перспективного розвитку України з урахуванням світових та локальних трансформаційних процесів полягає у прийнятності для неї напряду цих процесів через її специфічні риси, рівень розвитку, сучасний стан та інші чинники.

Сьогодні, в ситуації глобальних змін у світі, суспільстві найбільш значущою є зміна самої людини [1]. Особистість як поняття має міждисциплінарний статус, феноменологія його невичерпна і спонукає сполучати прояви людської природи в цілісну картину, піддаючи «методологічній рефлексії» всі уявлення, що існують в руслі класичної психології і виникають сьогодні в культурі неklasичного історико-еволюційного підходу (О.Г. Асмолов). Ймовірно, в історично-науковому пізнанні завжди є такі поворотні пункти, коли «подаліше просування по прямій лінії, просте продовження все тієї ж роботи, поступове накопичення матеріалу виявляються вже безплідними або навіть неможливими» – писав Л.С. Виготський багато років тому, осмислюючи виниклу методологічну кризу психології.

У практико-експериментальних дослідженнях і в побудові абстрактних теоретичних конструктів багатьох учених вбачалися можливості розгортання загальної системної картини наукової характеристики предмету психології особистості (Б.Г. Ананьєв, О.Г. Асмолов, Г.О. Балл, В.М. Бехтерев, М.Й. Боришевський, Дж. Бюджентал, Л.С. Виготський, О.Ф. Лазурський, К. Левін, О.М. Леонтьєв, Д.О. Леонтьєв, С. Мадді, С.Д. Максименко, А. Маслоу, В.М. М'ясищев, З.С. Карпенко, Г. Олпорт, А.В. Петровський, В.А. Петровський, С.Л. Рубінштейн, В.М. Русалов, М.В. Савчин, Д.І. Фельдштейн, К.Г. Юнг та ін.).

Зберегти людині автономність, особистісну ідентичність й цілісність у відповідь на невизначеність і несталість світу сьогодні дозволяє аутентичність як психологічний ресурс самоорганізації особистості.

Об'єкт дослідження – соціально-психологічні ресурси особистості.

Мета – дослідити чинники й умови ефективного розвитку соціально-психологічних ресурсів особистості в умовах суспільних трансформацій.

Завдання:

1. Здійснити аналіз й узагальнення теоретичних доробків та емпіричних досліджень в галузі технологій розвитку особистісних ресурсів.
2. Розробити й апробувати нові технології розвитку соціально-психологічних ресурсів особистості в сучасних умовах суспільних трансформацій, емпірично перевірити їх ефективність.
3. Запровадити у навчально-виховний процес ХДУ (та інших вищів регіону...) запропоновані нові технології розвитку соціально-психологічних ресурсів особистості.

Методологічну і теоретичну основу дослідження склали наступні концептуальні підходи:

– **діяльнісний**, який дозволяє розглядати людину в контексті її внутрішнього світу і, отже, міняє зміст поняття предметної діяльності, розширює можливості діяльнісного підходу в аналізі розвитку і еволюції людини в суспільстві і індивідуальному житті в різноманітні її особистісних проявів. Вивчення особистості як абсолютно особливої реальності неможливе поза контекстом її взаємодій зі світом, в яких вона набуває властивих їй системних якостей (Б.Г. Ананьєв, М.О. Бернштейн, М.Й. Боришевський, А.В. Брушлинський, Л.С. Виготський, Л.Я. Дорфман, В.П. Зинченко, Г.С. Костюк, О.М. Леонт'єв, Д.О. Леонт'єв, Б.Ф. Ломов, О.Р. Лурія, Н.Ю. Максимова, В.С. Мерлін, Б.М. Теплов, С.Л. Рубинштейн, П.Р. Чамата та ін.);

– **системно-синергетичний** дозволяє пояснювати зовнішні прояви особистісних феноменів, зважаючи на взаємозв'язок різних рівнів її організації. В центрі уваги синергетики знаходяться питання еволюції складних систем, що не підкоряються законам лінійного розвитку. Ідеї нелінійності розвитку і можливості самоорганізації людини (внутрішня логіка розвитку Л.С. Виготського) набувають сьогодні світоглядного сенсу і дозволяють розглядати психологічні об'єкти в їх динаміці (В.О. Барабанщиков, В.В. Василькова, В.О. Васютинський, Ф. Варела, А.А. Вахін, Е.Н. Гусинський, Н.Є. Завацька, О.М. Князева, С.П. Курдюмов, І. Пригожин, Л.М. Проколієнко, А.О. Реан, В.В. Суворов, І. Стенгерс, Т.М. Титаренко, В.А. Шевлоков, Г. Хакен й ін.);

– **екзистенційно-гуманістичний** складає базисну основу нашого дослідження, оскільки ми спираємося на вихідні положення екзистенційного підходу про складність і непізнаваність людської природи, про родові здібності людини як істоти, забезпеченої всіма необхідними для життєстійкості ресурсами, про можливість особистісного зростання з будь-якої стартової крапки впродовж всього життя. Виокремлення людини як особливої природної істоти, наділеної психологічними потребами пізнання, як дороги розуміння «себе в світі» і «світу в собі», дозволяють визначати нові напрями у вивченні людини і прогнозувати можливості її подальшої еволюції (Г.О. Балл, Дж. Бюдженал, Є.І. Головаха, П.П. Горностай, Д.О. Леонт'єв, С. Мадді, Г. Олпорт, О.Б. Орлов, М.В. Савчин, В.О. Татенко, К. Хорни, В. Франкл, Э.Фромм, Э.Эриксон та ін.).

Література:

1. Балл Г.О. Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи / Г.О. Балл, В.О. Медінцев // Горизонти освіти. – 2011. – №3. – С. 7-14.
2. Васютинський В. О. Психологічні виміри спільноти : монографія / Вадим Олександрович Васютинський; НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К. : Золоті ворота, 2010. – 119с.
3. Машевский Б.М. Парадигмы общественной трансформации и формирование модели рынка: социально-философский анализ: дисс. ...

канд. филос. наук по спец. 09.00.11 / Борис Михайлович Машевский. – Владивосток, 2004. – 170с.

4. Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції, український досвід: [наукове видання] / За ред. В.В. Танчера, В.П. Степаненка. – К. : ТОВ «Поліграфічний центр «Фоліант»», 2004. – 244с.